

2023 m. gruodžio 22 d.

LR Ministrėi Pirmininkei Ingridai Šimonytei

LR Vyriausybės kanceliarijai

LR Žemės ūkio ministerijai

LR Aplinkos ministerijai

LR Ekonomikos ir inovacijų ministerijai

LR Finansų ministerijai

LR Teisingumo ministerijai

LR Konkurencijos tarybai

LR Seimo Kaimo reikalų komitetui

KREIPIMASIS Į VALSTYBĖS INSTITUCIJAS DĖL TEIKIAMŲ POKYČIŲ ŽEMĖS ĮSIGIJIMO SRITYJE IR GALIMOS NEIGIAMOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI IR KONKURENCINGUMUI (LR VYRIAUSYBĖS NUTARIMAS NR. 23-18217)

Lietuvos pramoninkų konfederacija ir Lietuvos verslo konfederacija, kurių pozicijai pritaria sektorinės asociacijos, kreipiasi į LR Ministrę Pirmininkę, LR Vyriausybę, LR Konkurencijos tarybą ir LR Seimo Kaimo reikalų komitetą **dėl planuojamų pokyčių žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo srityje.**

Pažymime, kad Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos parengti ir 2023 m. gruodžio 13 d. viešam derinimui paskelbti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo Nr. IX-1314 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-2123 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektai (23-18218 ir Nr. 23-18219, toliau – Įstatymų projektai) kelia didelį nerimą dėl minėtais įstatymų pakeitimais daromo neigiamo poveikio valstybės ekonomikai, šalies konkurencingumui bei, apskritai, tikėtino žalingo poveikio tinkamo neįvertinimo.

Verslo organizacijos nuvilia tai, kad Įstatymų projektais inicijuojami reguliavimo pokyčiai buvo derinami uždaruose ir tik siaurų interesų grupių atstovus įtraukiančiuose formatuose, nors svarstomas reguliavimas yra aktualus plačiai valstybės ūkio daliai. Manome, kad tai yra ydinga praktika, kuri mažina pasitikėjimą teisėkūros skaidrumu ir atvirumu bei neatliepia LR Vyriausybės programoje patvirtintos skaidrios ir atviros teisėkūros ambicijos.

Deklaruojama, kad šiais įstatymo pakeitimais neva bus užkardyti neskaidrūs sandoriai ir galimybė juridiniams asmenims per susijusius asmenis valdyti daugiau nei 500 ha žemės ūkio paskirties žemės. Tačiau bandymas nepatvirtintomis prielaidomis grindžiamą „problema“ spręsti tokia skubota ir radikalia teisėkūra iš tiesų **reikšmingai paveiktų daugelio ūkio subjektų – juridinių asmenų – komercinę aplinką bei galėtų lemti daugelį neigiamų pasekmių tiek šalies kapitalo rinkai, tiek ir nacionalinei ekonomikai apskritai**. Ypač nuvilia, kad tariantis dėl tokių visam ūkiui reikšmingų reguliacinių pokyčių yra diskriminuojami daugelis sektorių ir verslų, tačiau proteguojami itin siauri interesai.

Vertinant tarptautinio reguliavimo ir geruosius reguliavimo šioje srityje pavyzdžius kitose Europos valstybėse, nėra abejonės, kad ir šiuo metu Lietuvoje galiojantys žemės ūkio paskirties žemės įgyjamo ploto ribojimai blogina investicinę aplinką, mažina konkurenciją ir atitinkamai smukdo žemės ūkio paskirties žemės vertę. **Tai yra naudinga tik siaurai grupei žmonių, kai tuo tarpu neigiamos pasekmės paliečia labai platų ratą privačių žemės ūkio paskirties žemės savininkų, kurių teisės perleisti nuosavą žemę už realią rinkos kainą yra griauamos.**

Verslo organizacijų ir įvairiuose sektoriuose veikiančių Lietuvos įmonių vertinimu, **tokie neapgalvoti, tik smulkių ūkininkų interesus vienpusiškai atspindintys teisės aktų pakeitimai faktiškai griautų kapitalo rinką ir gražintų ne tik žemės ūkio, bet kartu ir infrastruktūros, energetikos, maisto pramonės ir kitų sektorių vystymąsi dešimtmečiais atgal**. Primintina, kad LR Vyriausybės programoje yra įtvirtintas tikslas didinti žemės ūkio konkurencingumą. Vyriausybės programos 145.1. punktą skelbia tokį tikslą: „Stiprinsime žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą užtikrinant tvarų produktyvumo ir darbo našumo augimą.“

Toliau rašte trumpai **pristatome svarbiausius, neabejotinai platų neigiamą poveikį ir įtaką daugeliui sektorių ir ūkio šakų bei bendrai visai valstybės ekonomikai ir konkurencingumui turinčius inicijuojamų pokyčių tikėtinus efektus.**

1. **Investicijų sumažėjimas ir kapitalo rinkos nestabilumas**

Siūlomi pakeitimai, jeigu būtų priimti, tikėtina, sustabdytų dalies bendrovių akcijų listingavimą ir mažintų investicijas į šalies žemės ūkį. Bendrovių, valdančių bent hektarą žemės ūkio paskirties žemės, listingavimas ir prekyba akcijomis tampa neįmanoma, kadangi prieš bet kokią bendrovės akcijų įsigijimą biržoje, turėtų būti gaunamas Nacionalinės žemės tarnybos (toliau – NŽT) leidimas. Be kita ko, visiškai neaišku, koku būdu reiktų užtikrinti notarinę tokio sandorio formą. Tai galėtų sukelti kapitalo rinkos nestabilumą ir trukdyti ekonomikos augimui bei plėtrai. Bendrovių kapitalo pritraukimas parduodant akcijas rinkoje taip pat taptų neįmanomas dėl tų pačių priežasčių. Tai paliestų labai daug įmonių, įskaitant ir valstybines kompanijas, veikiančias ne tik žemės ūkio sektoriuje, bet ir daugelyje kitų svarbių sektorių, įskaitant energetikos, maisto pramonės, gamybos ir kt.

2. **Maisto grandinės pramonės investicijų apribojimas**

Siūlomos tvarkos apribojimai stabdytų investicijas į maisto grandinės pramonę, sumažintų žemės ūkio produkcijos tiekėjų apimtį ir konkurencingumą. Tai turėtų neigiamos įtakos sektoriaus augimui, neleidžiant išlaikyti konkurencinio pranašumo tarptautinėse rinkose. Tai galėtų sukelti problemas tiek žemės ūkio produkcijos tiekėjams, tiek ir pačiam sektoriui, užkardant galimybes efektyviai prisitaikyti prie rinkos pokyčių.

3. **Energetikos ir infrastruktūros vystymosi grėsmė**

Siūloma tvarka uždarytų arba neproporcingai apsunkintų galimybę investuoti į žemę energetikos sektoriaus, kelių/infrastruktūros objektų statytojų ir susijusioms įmonėms. Tai keltų grėsmę visos infrastruktūros vystymuisi Lietuvoje ir galėtų sukelti ilgalaikius trukdžius šalies energetikos sektoriui ir bendrai infrastruktūros plėtrai.

4. **Žemės ūkio sektoriaus konkurencijos mažinimas**

Siūlomos priemonės ribotų laisvą konkurenciją žemės ūkio paskirties žemės sektoriuje ir nepagrįstai suteiktų pranašumą mažesniems ūkininkams. Tai neabejotinai sukeltų efektyvumo stoką ir neigiamai paveiktų sektoriaus plėtrą regioniniu mastu.

5. **Investicijų nukreipimas į kitas šalis**

Dėl šių įstatymų pakeitimų investuotojai potencialiai rinktųsi kitas Baltijos šalis ar net kitas Europos Sąjungos valstybes nares investicijų tikslams. Tai silpnintų Lietuvos ekonomikos konkurencingumą ir trukdytų ilgalaikiam jos augimui bei tvarumui.

6. **Didžiųjų įmonių įnašas į ekonomiką**

Didelės įmonės yra svarbios šalies ekonomikos dalyvės, kurios kuria reikšmingą ekonominį įnašą, mokėdamos didelius mokesčius ir prisidedamos prie šalies BVP augimo. Siūlomi pakeitimai sumažintų šių įmonių investicijas ir su tuo susijusį ekonominį įnašą.

7. **Grupių interesų įtaka**

Siūlomus pakeitimus gali skatinti siauros grupės asmenų siekis sukurti nuo konkurencijos apsaugotus verslus, grindžiamus įvairių išmokų ir minimalių įnašų į valstybės biudžetą principu. Tai gal sukelti neproporcingai žalingą ekonominį poveikį ir neigiamai paveikti ekonominės sistemos efektyvumą bei sumažinti valstybės biudžeto pajamas.

8. **Siūlomas reglamentavimo pakeitimas gali sukelti neproporcingas pasekmes ne tik žemės ūkio veikla užsiimantiems asmenims ir ūkio subjektams:**

(i) Bet kokio juridinio asmens, net nevykdančio žemės ūkio veiklos, turtą gali sudaryti žemės ūkio paskirties žemė, kurios vertės mažinimas neigiamai veikia įmonių finansinę padėtį, be to, pakeitimai lemtų, kad **būtų apsunkintos bet kokios investicijos į tokius juridinius asmenis, įmonių susijungimai, pardavimai ir panašūs sandoriai;**

(ii) Žemės ūkio paskirties žemės valdytojai gali būti ir miesto gyventojai, kurie įgijo žemės ūkio paskirties žemės paveldėjimo, nuosavybės atkūrimo ar kitais būdais, tačiau neturi tikslo ūkininkauti: pakeitimai reikšmingai paliečia ir tokių asmenų interesus, nes vertingas likvidus turtas verčiamas nelikvidžiu ir bloginama turto rinkos kaina. Kas ir dabar labai aiškiai juntama dėl galiojančių ribojimų, kadangi **matome labai reikšmingus žemės kainos skirtumus Lietuvoje ir Centrinės bei Vakarų Europos Sąjungos valstybėse.**

9. **Didinama administracinė našta ir išbrangintas bei laiko prasme prailgintas procesas**

Bet koks juridinio asmens, žemės ūkio paskirties žemės įsigijimas ar asmens, jau turinčio žemės ūkio paskirties žemės, akcijų įgijimas ir perleidimas turėtų būti notaro tvirtinamas sandoris ir sandoriui gaunamas NŽT pritarimas: nėra abejonės, kad tai reikšmingai išilgintų sandorių

laiką ir kainą. Tokie pokyčiai tikrai būtų nepatrauklūs investuotojams ir sumažintų investicijų srautus Lietuvoje, o galimybės investuoti į Lietuvos kompanijas potencialiai būtų ribojamos, skatinant investuotojus ieškoti kitų rinkų. Tai silpnintų šalies ekonomikos konkurencingumą ir trukdytų ilgalaikiam jos tvarumui.

10. **Klaidingai vertinama, kad pakeitimai nepalies valstybės biudžeto**

Labai svarbu suprasti, kad NŽT taptų centrine įstaiga, sudarant bet kokius žemės ūkio paskirties žemės perleidimo sandorius ir juridinių asmenų akcijų perleidimo sandorius, tačiau pastebėtina, kad teikiamo reguliavimo kontekste visiškai nėra įvertintas papildomas atitinkamą kompetenciją turinčio personalo poreikis. Konstatuotina, kad NŽT neturi kompetencijos vertinti vertybinių popierių sandorių, tačiau ši institucija taptų leidimus išduodančia įstaiga bet kokiam akcijų sandoriui, jeigu juridinis asmuo nuosavybės teise valdo bent 1 ha žemės ūkio paskirties žemės.

11. **Dėl Įstatymų projektuose vartojamų susijusių asmenų sąvokų**

Atkreiptinas dėmesys, kad Įstatymų projektuose susijusiais asmenis siūloma laikyti:

- a) juridinius asmenis, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai (per vieną ar daugiau juridinių asmenų) valdo kito juridinio asmens akcijas (teises, pajus);
- b) juridiniai asmenys, kuriuose tas pats asmuo ar jo sutuoktinis, taip pat tėvai (įtėviai) su nepilnamečiais jų vaikais (įvaikiais) tiesiogiai arba netiesiogiai (per vieną ar daugiau juridinių asmenų) valdo juridinio asmens akcijas (teises, pajus).

Kituose įstatymuose, pavyzdžiui, Pelno mokesčio įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje, yra pateikiama kitokia susijusių asmenų sąvoka.

Todėl iš Įstatymų projektais siūlomos susijusių asmenų sąvokos neaišku, ar susijusiais asmenimis bus laikomi juridiniai asmenys, turintys kito juridinio asmens bet kokią – net vieną procentą – akcijų dalį.

Be to, Įstatymų projektuose pateikta „susijusio asmens“ sąvoka nesutampa ir su ES politika (pvz. ES sankcijų prasme asmuo, galintis turėti įtakos juridinio asmens valdymui laikomas tik tas, kuris turi 25 proc. ir daugiau akcijų).

Analizuojant Įstatymų projektus ir vertinant tikėtiną naujo reguliavimo poveikį, konstatuotina, kad **siūlomi įstatymo pakeitimai turės kur kas platesnių ir labiau ilgalaikių pasekmių, nei yra pristatoma iniciatorių, kurios paveiktų tiek kapitalo rinką, tiek žemės ūkį, tiek ir bendrai valstybės ekonomiką.** Pažymėtina, kad jau dabar Lietuva išsiskiria vienais griežčiausių apribojimų įsigyjant žemės ūkio paskirties žemę Europoje yra taikomi skirtingi apribojimai, tačiau niekur negalioja toks griežtas reguliavimas, koks šiuo metu yra siūlomas inicijuotais Įstatymų projektais, kuriais būtų iš esmės paralyžiuota konkurencija rinkoje, apribota kapitalo rinka ir sustabdyta ekonomikos plėtra. **Neabejojame, kad yra būtinas išsamus šių pasiūlymų vertinimas siekiant išvengti potencialių problemų bei užtikrinti tvarų ir teigiamą ekonominį vystymąsi.**

Atsižvelgus į organizacijų ir įmonių kreipimesi pristatytus argumentus, prašome:

1. **Nepritarti naujiems žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo ribojimams; alternatyviai, atsižvelgiant į kitų Europos valstybių pavyzdžius, siūlome atsisakyti neefektyvaus ir šalies ūkio poreikių netenkinančio 500 ha apribojimo.** Manome, kad nėra tikslinga taisyti reguliavimo, kuris iš esmės nėra teisingas ir nėra orientuotas į valstybės ekonomikos konkurencingumo didinimą ir plėtrą. **Palaikome pirminius šiais metais LR Aplinkos ministerijos, institucijos atsakingos už žemės naudojimo politiką, parengtus Žemės įstatymo, Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo įstatymo ir susijusių įstatymų pakeitimo projektus, kuriais buvo siūloma atsisakyti šio ydingo, su žemės ūkio paskirties žemės įsigijimu susijusio reguliavimo.**
2. Atitinkamai, jei keliama klausimai yra susiję su žemės įsigijimu vertinant nacionalinio saugumo ir konkurencijos aspektus, **siūlome įtvirtinti kituose sektoriuose egzistuojančius saugiklius – atitikimą nacionaliniam saugumui ir konkurencijos užtikrinimą.** Toks reguliavimas būtų kur kas tikslingesnis ir efektyvesnis nei dirbtinių žemės įsigijimo ribojimų tolesnis griežtinimas.
3. Prašome neskubinti šių projektų svarstymo ir priėmimo. Prieš judant į priekį su siūlomu reguliavimu **privalo būti atliktas išsamus poveikio visiems susijusiems sektoriams vertinimas ir poveikio konkurencijai vertinimas pagal LR Konkurencijos tarybos, siekiant geresnės teisėkūros, parengtas Poveikio konkurencijai vertinimo gaires.**
4. **Prašome pakviesti pasitarimui visas su svarstomu reguliavimu susijusias suinteresuotas šalis,** kad ne tik siaurius interesus atstovaujančios organizacijos, bet visi sektoriai, kuriuos palies šis reguliavimas, galėtų būti išklaustyti ir pristatytų savo poziciją.
5. **Įvertinti Įstatymų projektų poveikį visai teisėkūrai ir mokestinei aplinkai,** kadangi keičiamas susijusių asmenų apibrėžimas lyginant su dabar teisėkūroje ir mokestinėje aplinkoje naudojamu.

Lietuvos pramoninkų konfederacijos generalinis direktorius Ričardas Sartatavičius

Lietuvos verslo konfederacijos generalinė direktorė Ineta Rizgelė

Taip pat kreipimąsi palaiko šios asociacijos:

Lietuvos investicinių ir pensijų fondų asociacijos direktorius Tadas Gudaitis

Lietuvos privataus ir rizikos kapitalo asociacijos vykdomoji direktorė Greta Mieliauskaitė

Investuotojų asociacijos valdybos pirmininkas Vytautas Plunksnis

Lietuvos investicijų valdytojų asociacijos vadovė Julija Stoskutė

Lietuvos paukštininkystės asociacijos direktorius Gytis Kauzonas

Lietuvos grūdų perdirbėjų ir prekybininkų asociacijos direktorė Dalia Ruščiauskienė

Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos generalinis direktorius Jonas Sviderskis

Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos prezidentas Mindaugas Statulevičius

Lietuvos atsinaujinančių išteklių energetikos konfederacijos prezidentas Martynas Nagevičius

